

# NOTERDAMO

 KATEDROS

# PASLAPTYS

IR KITOS SENOVĖS PARYŽIAUS  
ISTORIJOS

LORÀNT DEUTSCH



OBULYS



# NOTERDAMO KATEDROS PASLAPTYS

IR KITOS SENOVĖS PARYŽIAUS  
ISTORIJOS

LORÀNT DEUTSCH

Iš prancūzų kalbos vertė  
INGA LITVINAVIČIENĖ





## Ižanga

### PRIEŠ KELIONĘ

Mažas miestelis prie Sarto upės, taip toli nuo Paryžiaus. Čia aš praleidau savo vaikystę. Kartais per atostogas pavykdavo ištrūkti į sostinę ir aplankyti senelius... Atsibeldęs į didmiesčio pakraščius jau iš tolo tykodavau miesto šviesų, tokių viliojančių. Pervažiavęs periferiją atsidurdavau Paryžiuje. Tučiuojau pasijusdavau įtrauktas į tikrą miesto sukūrį, kuriame skubėjo susirūpinusios minios, akinančiai spindėjo spalvos, švietė neonas. Prisimenu žalias vaistinių iškabas ir panašius į morkas raudonus tabako kioskų ženklus, prisimenu visą tą spindesį, kuris mane apakindavo. Tikros Kalėdos per patį vidurvasarį! Ir aš su pasimėgavimu leisdavausi į tas džungles, kurios mane ir gąsdino, ir traukė.

Būdamas penkiolikos, apsigyvenau Paryžiuje jau degdamas aistra istorijai. Paryžius, toks anonimiškas, toks beasmenis, toks neišpasakytai didelis tuomet man pasirodė panašus į atverstą knygą...

Šiame mieste, kuriame buvau svetimas, kuriame beveik nieko nepažinojau, pirmaisiais mano draugais tapo gatvių

pavadinimai. O jas, tas gatves, atradau važinėdamas metro. Tikrai, kaip tik metro tinklas man pakuždėjo reikalingą metoda, padedantį perprasti tą knibždantį, gilumoje išsklidusį, skruzdėlyną, kuris pamažu vėrėsi pilkam provincialui, koks tada buvau. Į šį nežinomą pasaulį pasinėriau su tikru goduliu ir smagurio pasimėgavimu... Skersai išilgai išvažinėjau Paryžių, sustodavau kiekvienoje stotyje, uždavinėjau sau klausimus... Kodėl Invalidai? O kas yra Šatlė? Kokia Respublika? O kas toks buvo Etjenas Marselis? Ką reiškia Moberas? Šitaip palaipsniui metro stotys mane atvedė prie istorijos.

Metro planas mums parodo Paryžiaus stuburą ir juo vadovaujantis galima suprasti, kaip užsimezges nuo salelės Senoje plėtėsi visas miestas. Iš tikrujų, kiekviena stotis savo vieta ir vardu praskleidžia vis naują ne tik praeities, bet ir ateities skraistę – ne tik Paryžiaus, bet ir visos Prancūzijos. Nuo pat Sitė iki Defanso metro yra laiko mašina, padedanti sugrįžti į praeitį; važiuodamas nuo vienos stoties link kitos atrandi prabėgusius amžius. Dvidešimt vieną amžių, kurie sukūrė šį miestą. Per visą tą laiką Paryžius lydėjo, kartais lėmė, Prancūzijos iškilimą ir pokyčius, kol galiausiai tapo tokia sostine, kokią pažįstame šiandien.

Taigi šitaip aš susipažinau su Prancūzijos istorija ir Paryžiaus istorija. Beveik tuo pat metu pradėjau vaidinti teatre, paskui kine. Labai greitai supratau, kad čia taip pat naudojosi laiko mašina... Vieną po kito įkūnijau Lafonteną, Fukė, Mocartą, Sartrą, ir tam tikra prasme istorija tapo mano amatu. Na, bent jau aš galiu kurti istoriją, užsiimdamas savo amatu.

Vaikystėje įkvėpimo sėmiausi iš Prancūzijos istorijos prisigalvodamas visokiausių jaudinančių nuotykių savo švino kareivėliams. Šiandien niekas nepasikeitė, istorija išlieka mano gyvenimo ir troškimų varomąja jėga, ji tapo mano tyrinėjimų lauku, nuolat permąstoma medžiaga, mįslių, prieštaravimų, naujų klausimų šaltiniu...

Iš tiesų, kodėl *Metromanas*?

Nes tam tikra prasme mano knyga nori tapti instrumentu, kuris žymėtų laiko matmenis ir ritmą. Taigi aš siūlau jums keliauti iš vieno amžiaus į kitą pasinaudojus metro stotimis: kiekvienam amžiui – vis kita metro stotis, kad būtų geriau persakyta ir išdėstyta istorija...

Aš norėčiau kartu su jumis keliauti metro linijomis tarytum sukant Ariadnės siūlus. Jos nugabens mus prie stočių, kurių pleprios angos prisimins sostinės viltis, sukrėtimus, entuziazmą. Patogiai įsitaisykite, atsargiai, durys užsidaro, važiuojame į Luteciją...

Lorànt Deutsch



I amžius

SITĖ

*Cezario lopšys*

„Kitoje lipate?“ – droviu balsu teiraujasi moteriškaitė, švelniai stumdama mane į priekį, kad būtų tikra, jog nepraleis savo metro stoties...

Metro traukinys sustoja šaižiai sucypus stabdžiams. Kitoje? Kodėl gi ne? Būtų tikrai šaunu pradėti savo kelionę nuo Paryžiaus lopšio, Sitė salos. Beje, galbūt visai neatsitiktinai ši sala yra lopšio formos... Pati sostinės šerdis kaip tik čia. „Paryžiaus galva, širdis, kaulų čiulpai“, – rašė Gi de Bazošas XII amžiuje.

Stotis pastatyta taip, lyg būtų šulinys miesto viduriuose: mes esame daugiau kaip dvidešimties metrų gylyje žemiau Senos. Tarytum Žiulis Vernas *Kelionėje į žemės centrą* jaučiu, jog atsuku laiko ratą į pačias ištakas. Ir visai nereikia vulkano kraterio, kad prasiskverbtum į šiuos požeminius vidurius, visai nereikia *Nautilus*, kad pasinertum po vandeniu... Aš juk turiu metro!

Vis dar būdamas moteriškaitėi už nugaros, galvotrūkčiais lekiu nesibaigiančiais laiptais, kurie veda mane į šviesą. Mažoji ponija jau atsilikusi. Viršuje atsitrenkiu į apšiurusį kiparisą.

Mėginu jį apeiti, tačiau užkliūvu už alyvmedžio be alyvuogių... Štai! Pietų kraštų reliktas, menkutis itališko peizažo atgarsis, esu prie tikslo.

Gėlių turgus pamažėle braunasi į metro įėjimo pakraščius tarytum gamta ir praeitis beviltiškai mėgintų atgauti savo teises. Tiesą sakant, labai jau iliuzinė pergalė, juk kairėje Sen Mišelio bulvaru užia begalinės mašinų eilės, o dešinėje – vis toks pat nepertraukiamas srautas, tik jau kita kryptimi, iki pat Sen Žako gatvės.

Jaučiuosi taip, tarytum stovėčiau kryžkelėje. Dirbtinė Lutecijos gatvė apimta agonijos, įsprausta tarp šių dviejų gyvybinių arterijų, apsupta atšiaurių XIX amžiaus administracinių pastatų fasadų, tokių brangių baronui Hausmanui. Kuo greičiau palieku šitą Lutecijos gatvę ir pro Gėlių turgų leidžiuosi prie Senos, lėtai plukdančios savo drumstus vandenis...

Po keliolikos žingsnių štai aš jau stoviu krantinėje. Kiek toliau nuo manęs rikiuojasi žalios bukinistų dėžės... Su pasimėgavimu kuičiuosi jose, kol surandu keletą senų leidinių apie savo mylimą miestą. Paryžius – beveik kaip mano moteris; bet koku atveju, jis yra moteris! André Bretonas tai perteikia savo kūrinyje *Nadža*: Dofino aikštės trikampis būtų šios įsivaizduojamos būtybės gakta, pirmapradė gimda, nuo kurios viskas turėjo prasidėti... Norėčiau vėl išgyventi šitą gimdymą.

O kas, jei automobilių burzgimas staiga nutiltų? Ir pastatai pilkais fasadais išgaruotų? Ir Senos krantai vėl taptų atšiaurūs, vešliai žaliuojančiais šlaitais, pilni dumblinų pelkių, nusėti krūmynų, užgožusių ir visą salą?

\*  
\*\*

Šiais, 701 metais po Romos įkūrimo, 52 metais prieš Jėzų Kristų, Sitė saloje dar nieko nėra... Jokių pėdsakų tos Lutecijos, kurią Julijus Cezaris pamini *Galų karuose!*.. „Lutecija, parizijų opidumas, esantis Senos Sitė saloje“, – rašo jis. Suprantama, tai gana miglota. Tiesą sakant, prokonsulas šiose vietose tepraleido vieną dieną, nes jam labiau rūpėjo dalyvauti galų vadų susirinkime nei pasižvalgyti po šio opidumo apylinkes. Kai ateina laikas rašyti, Cezaris pasakoja apie parizijų gyvenvietę pasikliaudamas nuogirdomis, remdamasis gandais ir prastai surašytais kariniais raportais. Jis kartoja tai, ką buvo nugirdęs plepant savo legionierius, kurių pasakojimai taip pat yra ganėtinai netikslūs.

Iš tikrųjų, ten, kur tikiesi rasti didelį parizijų miestą, nieko nėra! Beje, būsimąją Sitė salą tais laikais sudaro šešios ar septynios salelės, kuriose vos gali pastebėti nedidukę šventyklą, keletą apvalių trobelių nendriniais stogais ir saujelę žvejų, nerūpestingai metančių į vandenį savo tinklus... Už upės, dešiniajame krante, telkšo pelkės, o vakaruose plyti labai tanki giria. Kairiajame krante vėl pelkės, o kiek toliau – pentinu išsikišantis uolynas. Vieną dieną ši masyvą pavadins Šv. Ženevjevos kalva.

Kad surastum didžiulę galų gyvenvietę, reikia leistis upe... Tų laikų kelias – tai upė, tad turėsime sulaukti romėnų, kad būtų nutiesti pirmieji platūs sausumos keliai. O kol kas lipkime į vieną iš tų laivelių, kuriuos taip mėgo galai – pailgą ir trapią, iš šakų supintą valtelę, kurią sparčiai neša srovė.

Valtis – tai protėvių transporto priemonė tiems, kurie dabar čia įsikūrė. Visiškai suprantama, kad pirmieji sėslaus gyvenimo ženklai iš neolito epochos (penki tūkstančiai metų prieš Jėzų Kristų) buvo pirogos, atrastos Bersi miestelio archeologinėje gyvenvietėje – taigi Bersi yra pati tikriausioji Paryžiaus užuomazga! Šias pirogas šiandien galima apžiūrėti Karnavalė muziejuje, tapusiam Paryžiaus istorinės atminties prieglobsčiu.

Kad surastume gališkąją Luteciją, tą tikrąją, turime leistis Senos tėkme dar kokias penkias ar šešias lję. Ten upės vaga pasuka beveik uždaru lankstu, kuris kokiam nors išsiblaškiusiam romėnui galėjo pasirodyti besąs sala... Ir šiame plačiame vingyje plyti ir bruzda ištisas miestas. Tikrų tikriausias miestas su gatvėmis, amatininkų kvartalais, gyvenamaisiais kvartalais ir uostu. Sveiki atvykę į Luteciją! Arba tiksliau, galų kalba tariant, į Lukoteciją, jei vartosime šį tokį miglotą ir abejotiną pavadinimą, kaip ir pati gyvenvietės buvimo vieta... Cezaris užbaigs visus ginčus. Jis pavadins miestą Lutecija, sugretindamas lotyniškąjį *lutum* – „dumblas“ su gališkuoju *luto* – „pelkė“. Miestas, iškilęs iš pelkių... Gerai sugalvota, nes žodis puikiai atitinka aprašomą situaciją.

Atvykusi iš šiaurės, gentis įsikūrė prie upės, kuri užtikrina klestėjimą. Jai upė yra deivė Sekvana, galinti išgydyti nuo visų ligų. Jos vardu ir pavadinti vandenys, pratekantys per Luteciją. Upė iš tikrųjų dovanoja žmonėms gausą. Ji ne tik teikia žuvį, kuri maitina, vandenį, kuris palaisto javus, numalšina žmonių ir gyvulių troškulį, bet tarnauja ir kaip susisiekimo priemonė. Beje, jų auksinės monetos laikomos pačiomis gražiausiomis

Galijoje; atvirkštinėje pusėje matyti Apolono veidas, o priekinėje – šuoliuojantis raitelis. Toliau, už miesto, derlingos žemės užtikrina materialinę parizijų, kurie buvo žemdirbiai, gyvulių augintojai, kalviai ar medkirčiai, gerovę.

---

### **Kur buvo tikroji Lutecija?**

*Daugelį amžių istorikai nuolat kartojo, kad Lutecija buvusi Sitė saloje... Visgi viena detalė visą laiką glumino eruditus: kad ir kiek čia buvo kasinėjama, niekada nepavykdavo surasti nė menkiausio garsiojo galų miesto pėdsako.*

*– Na, – svarstydavo žilagalviai mokslinčiai, – galai statydavosi tik šiaudines trobeles... Ir viskas išnyko per didžiuosius karinių antplūdžių nuniokojimus bei gyventojų kraustymąsi.*

*Iš tiesų, sala buvo taip dažnai nusiaubiamą, atstatomą, pertvarkomą, kad jokių pirmąpradžią pėdsakų nebeliko. O kai prisimeni paskutinį didįjį barono Hausmano architektūrinį perversmą XIX amžiuje, kai buvo iki pamatų nugriauta ir neatpažįstamai pakeista beveik visa Sitė, sunkiai įsivaizduoji, kad dar įstengtum rasti nors menkutį tolimos praeities pėdsaką. Norite vienintelio įrodymo? Nueikite į Ver Galano\* skverą ir nusileiskite septynis metrus žemyn, tuomet atsidursite parizijų laikų vietų lygyje... Septynių metrų žemės paviršiaus nusėdimas per du tūkstančius metų!*

---

\* Le Vert-Galant“ – (pranc.) pagyvenusio amžiaus mergišius; pravardė duota karaliui Henrikui IV (čia ir toliau vertėjos pastabos).

*Nieko nerasta? Neskubėkite! Paryžiečių automobilių judėjimui reikėjo pastatyti A86, didįjį aplinkkelį, kuris apsu-  
ka didžiuliu lankstu apie visą sostinę... Ir štai čia, pagaliau,  
2003 metais atliekant kasinėjimus, kai tiesė šį kelią, buvo  
surastos reikšmingos ir klestinčios galų gyvenvietės liekanos  
po... Nantero miestu! Viską tada atkasė: gyvenamuosius na-  
mus, gatves, šulinius, uostą ir netgi kapavietes.*

.....

Namų apsuptyje archeologai atrado tuščią plotą, apjuostą grioviais ir tvoromis, o kepimo iešmas ir šakės anglims žarstyti šioje vietoje verčia manyti, kad kalbama apie aikštę, skirtą bendroms puotoms. Lutecijos įsikūrimas Nantere, netoli Ženviljė esančios Senos upės kilpoje, ji kitados buvo gerokai išraiškingesnė nei šiandien, atliepė dvigubiems poreikiams: geografinį saugumą užtikrino upė ir Valeriano kalva, o priėjimas prie vandens iš abiejų pusių laidavo gerovę ir čia buvo prekybos mainų ašis.

*Tenka pripažinti, nors dėl to mūsų paryžietiška širdis ir apsi-  
pila krauju, kad pirmoji Lutecija slepiasi po Nantero žemėmis!*

Maždaug III a. prieš Jėzų Kristų kvarizijai, keltų tauta iš akmens skaldyklų, čia tapo gališkaisiais parizijais, o keltiškoji „k“ virto gališkąja „p“. Prieš įsikurdami šiose vietose jie taip ilgai visur plaukiojo, kad jų ištakos vėliau bus maišomos su kitų tautų ištakomis ir legendomis. Ieškodami sensacingų faktų apie savo protėvius, akmenskaldžių ir neturtingų žvejų palikuonys savo genealoginį medį išpuoš įvairių įvairiausiai kostiumais...

Parizijai bus įvardijami Izidės, Egipto deivės, palikuonimis, arba Pario, Trojos princo ir karaliaus Priamo jaunesniojo sūnaus, vaikaičiais... Šis mitologinis princas buvo pagrobęs Elena, Menelajo žmoną, ir šitaip sukėlė baisų karą tarp graikų ir trojėnų. Parį nuo mirtinų pavydaus vyro smūgių išgelbėjo Afroditė, kuriai pavyko paslėpti savo globotinį dangaus debesų miglose. Tačiau Troja buvo visiškai sugriauta. Elena sugrįžo pas Menelają, nuo kurio buvo atplėšta, o Paris nusidangino prie Senos pakrančių... kur ir pradėjo naują tautą. Gražus, niekuo nepagrįstas prasimanymas, kuris parizijų įpėdiniams leidžia įteisinti savo šlovingą ir dievišką kilmę. XIII amžiuje karalius Liudvikas Šventasis dėjo visas pastangas, kad būtų paskleistas šis mitas, išsilaikęs per visą Kapetingų viešpatavimą...

– Mūsų civilizacija neprasidėjo nuo keltų keliautojų gaujos, mūsų genealoginė linija tokia pat didinga kaip romėnų, – atrodo, nesiliovė kartoję frankų karaliai.

Tačiau kol kas patys galingiausi tebėra romėnai, primetantys kitiems savo kultūrą ir kalbą, pasisavinantys mitus ir legendas, kad pateisintų pasauliui reiškiamas savo pretenzijas. Ne, romėnai netgi neatstovauja vienai iš indoeuropiečių genčių palikuonių, VIII amžiuje prieš Jėzų Kristų įsikūrusių būsimos Italijos teritorijoje.

– Mes, – tikina jie, – esame kilę iš dievų ir didvyrių rasės!

Tokio požiūrio kitados laikėsi Homeras *Iliadoje* ir *Odisėjoje* šitaip įteisindamas graikų pranašumą prieš kitas Viduržemio jūros tautas. Vėliau Vergilijus, I amžiuje pr. Kr. rašydamas *Eneidą*, pratęsė šią tendenciją. Jo pasakojimas tėra garsiojo pirmtako atkartojimas ir skiriasi tik tuo, kad herojai yra ne

graikai, o trojėnai, tiksliau, vienas trojėnas, Enėjas, deivės Afroditės sūnus. Po Trojos žlugimo jis, pasiėmęs sūnų, pabėga ir vėliau įkuria Romą. Jo sūnus Julas (lot. Iule) – Cezario ainis (Julijai (Jules) yra to, kurį vėliau pavadins Cezariu, giminės vardas, kildinamas iš Julijos (Julia): lotynų kalboje „i“ ir „j“ garsai yra susilieję. Taigi Cezaris gali pretenduoti į pasaulio užkariavimą).

Mūsų aprašomais 52 metais prieš Kristų romėnai ketina pulti romiuosius parizijus ir užgrobti Senos pakrantėse plytinčias jų žemes... Ši galų tauta suklydo, viena iš pirmųjų prisidėdama prie tokio Vercingetorikso, arvernų vado, tvirtai nusprendusio sutelkti galų tautas, kad būtų atremtas užkariautojas. Julijus Cezaris, trokštantis paspartinti imperijos užkariaujamus žygius, į Senos pakrantės pasiunčia geriausią savo generolą Titų Labienų.

Romėnų karvedys žygiuoja keturių legionų ir kavalerijos pulko priešakyje. Luteciečių gretose tikras sąmyšis! Kaip reikės apsiginti nuo tokių vilkų galybės? Iš Mediolanumo Aulerkorumo (dabartinis Evrè) skubiai iškviečiamas patyręs karo vadas, kurį visi pagarbiai vadina Kamulogenu, kas reiškia „Kamulo sūnus“, galų karo dievo sūnus. Senyvo amžiaus žmogus, besivadinantis tokiu karingu vardu, turėtų nesunkiai apsaugoti miestą. Tad visi gyventojai jam vieningai patiki savo likimą – jis turįs duoti atkirtį ir atremti priešą.

Ką sugeba gerasis senolis? Jis pastatomas priekyje menkutės, prastai parengtos armijos, kurios kareiviai yra daugiau drąsūs nei patyrę, pasiruošę kautis pusnuogiai iki juosmens,

ginkluoti keliolika kirvių ir sunkiomis ietimis, nulietomis iš prasto metalo...

Labienus ir jo legionieriai nepermaldaujamai artinasi. Visgi Kamulogenas tiki savo gerąją likimo žvaigžde ir ruošiasi gynybai. Romėnų jis laukia ne mieste, bet jo prieigose, laikinai įrengtoje karių stovykloje po atviru dangumi, iš visų pusių supamoje pelkių, pačiame Luteciją supančių drėgnų plotų viduryje.

Netrukus Labienus sustoja priešais tą laikinąją stovyklą. Susirėmimas neišvengiamas. Puikiai pasirenę romėnai, bronziniais šalmis ir plieniniais šarvais, grėsmingai artinasi glaudžiomis gretomis. Tačiau šie legionieriai, tvirtos žemės kariūnai, gerai išmanantys karo taktiką lygumų platybėse, netrunka pasijusti destabilizuoti šiose netvariose vietovėse, kur žemė susimaišiusi su vandeniu. Čia valtytys klimpsta į dumblą, o vyrai ima skęsti! Kavalerija čia apskritai tampa visiškai bejėgė, nes arklių kanopos smenga į purvą.

Galai, priešingai, puikiausiai jaučiasi šiose nestabiliose žemėse... Jie puola priešininko pulkus, o išdidūs Romos legionieriai vargiai gali apsiginti nuo šios prastai organizuotos kariaunos. Iki pat sutemų tęsiasi žūt būtinė karžygių kova, ir užakę pelkių vandenys nusidažo krauju. Labienus jau žino, kad jam nepavyks prasiveržti. Pagaliau pasigirsta ilga romėnų trimito dejonė, ir vadas įsako trauktis.

Lutecijoje visi nesitveria džiaugsmu. „Miestas išgelbėtas!“ – galvoja jie ir viliasi, kad grobikas jau atremtas! Savo ruožtu, apimtas baisaus įniršio, Labienus nori žūt būt atkeršyti nesutramdomiems galams ir vesdamas kariuomenę palei Senos

krantus skuba užpulti Metlosedumą (dabartinis Melenas), kitą gyvenvietę, įsikūrusią upės vingio dauboje.

Šiame mieste trūksta pajėgų, nes dauguma galinčių kautis vyrų prisijungė prie Kamulogeno pulkų Lutecijoje... Apgailėtina legionierių pergalė! Čia prieš juos stoja tik moterys ir keletas senolių – būrelis žmogelių, kurie plikomis rankomis mėgina priešintis puikiai paruoštiems kariūnams. Neįvyksta jokios tikros kautynės, nėra net smarkesnio susirėmimo, jokio kovos šurmulio, regi tik niekingose skerdynėse iš perpjautų gerklių ir perdurtų krūtinių upeliais pliaupiantį kraują. Romėnai vienas po kito smeigia ietis į pilvus tiems, kurie, kaip jiems atrodo, bando priešintis naujajai tvarkai, pagrobia javų atsargas, išvarto dievybėms sukrautus altorius, apiplėšia keletą turtingų namų. O paskui pasitraukia, palikę nusiaubtą miestą.

Tačiau Labienus vis dar nori luteciečiams atsirevanšuoti. Jis negali pasirodyti Cezariui su gėdinga pralaimėjimo žyme kaktoje. Vidurnaktį jis sukviečia į savo palapinę karininkus ir išrėžia jiems vyrišką tikro romėnų generolo vertą kalbą:

– Negalime tikėtis jokio pastiprinimo, mes vieni su tais ke-turiais legionais privalome sutriuškinti galus ir paimiti Luteci-ją. Dėl imperijos šlovės jūs nugalėsite barbarus, ir Roma jus apvainikuos laurais...

Romėnų stovykla tučtuojau ima ruoštis naujam antpuoliui. Pulkai traukia dešiniuoju Senos krantu, aplenkia pelkių ruožą, pasuka į šiaurę, apeina Luteciją priglobusį Senos lankstą ir staigiai pasuka į pietus, kad atsirastų tiesiai priešais miestą. Tuo pat metu nedidelė kokių penkiasdešimties laivų romėnų flotilė priplaukia prie parizijų sostinės.

Dar prieš pasirodant priešui, išlikę gyvi po Metlosedumo skerdynių, visi susitaršę ir apimti panikos, atskubėjo perspėti Kamulogeno:

– Romėnai grįžta atgal, jie grįžta į Luteciją...

Kad išvengtų apsupties, Kamulogenas nusprendžia sudeginti miestą ir tiltus, paskui leistis dešiniuoju Senos krantu.

– Padekite abu tiltus per Seną, padekite savo namus, deivės Sekvanos upė mus išgelbės! – pareiškia jis.

Išaušus rytui iš Lutecijos belikęs gyventojų apleistas pelenų laukas. Smilksta tik gražių pastatų griuvėsiai, kurie dar vakar gretomis stovėjo ant Senos krantų. Rūksta apgriuvusios gatvelės, kurios dar vakar pynėsi viena su kita, apstatytos kukliais iš molio ir šiaudų drėbtais trobesiais. Rusena javų ir vyno sandėlių, kuriuos statydavo aukštesnėse vietose, likučiai.

Sužėravus šiai niūriai aušrai ruošiamasi galutiniam susirėmimui, kad būtų užgrobtas miestas, kurio jau nebėra. Galų vadas ir jo kohortos kyla aukštyn prieš Senos srovę maldaudami pagalbos Kamulą, ietimi ir skydu ginkluotą, nepaprastai galingą dievą, karo ir smurtinės mirties valdovą. Galams mirti už tėvynę yra gražiausia lemtis, ir jie ruošiasi kovai, tvirtai pasiryžę paaukoti save kraupiojo Kamulo kraujo troškuliui numalšinti. Romėnų pulkai seka galų pėdomis. Legionieriai šaukiasi Marso, savojo karo dievo, bet šiandien jie visiškai nenusiteikę žūti. Jie pasiruošę kovai atiduoti visas jėgas, bet tik tam, kad laimėtų pergalę ir susižertų žadėtąjį užmokestį.

Romėnai pasiveja galus Garanelos lygumoje netoli Senos... Garanela, ta pati mišku apaugusi vietovė, kurioje džiugiais taikos metais galai medžiodavo triušius, šernus ir stirnas. Tačiau

tą dieną iš siaubo virpantis dangus regi visai kitokią medžio-klę. Tūkstančiai vyrų dalyvauja žūtbutinėse grumtynėse.

Niaurus strėlių ir iečių švilpesys atrodo tuoj suaižys orą. Romėnų pėstininkai mėto savo baisias smeigenas, o balnuose sėdintys raiteliai laido į galus debesis mirtį nešančių vilyčių, kurios kerta juos ištisomis eilėmis. Joks šūvis nepralekia pro šalį, ir kai kurie kariautojai, perverti daugybės strėlių, smunka dygliuoti lyg ežiai nuo tokių mirtinų spyglių. Nesiliaujančios strėlių papliūpos, tiršti orą aižantys jų debesyms kuriam laikui sustabdo parizijų žengimą į priekį, tačiau jie, nebodami mirties, netrukus vėl pajuda. Vėl krinta šimtai vyrų tarytum ant jų lytų mirties lietus.

Senasis Kamulogenas, nepaleisdamas kardo iš ramos, vis ragina savo vyrus šauksmais, esą jie turi žūti dėl Kamulo... Galams akimirksniui pavyksta pralaužti romėnų gretas, apsaugoti savo plačiais skydais, jie pralaužia keturkampes priešininkų rikiuotes. Dabar jau romėnai svyruoja ir traukiasi.

Tačiau dar vienas romėnų legionas, iškėlęs vėliavas, staiga pasirodo lygumos pakraštyje... Keturi tūkstančiai samdomų karių, kurie buvo likę rezerve, netikėtai užpuola galus iš užnugario. Trauktis nebėra kur. Susidūrimas ištis baises, skerdynės kraupios. Sunkūs galų kardai lūžta nuo romėnų kalavijų, daug lengvesnių ir nukaltų iš geresnio plieno. Besiliejęs kraujas sunkiasi į žemę, nuo Garanelos lygumos atsklinda pratisos sužeistųjų dejonės...

Abi kariaunos kovoja su vienuodu įkarščiu: vieni, kad numirtų, o kiti, kad gautų savo užmokestį. Parizijai nebėga. Jie nemėgina išgyventi pakrikai sprukdami. Kai nusileidžia

saulė, lyguma jau nuklota tūkstančiais tarpusavyje vijokliais susipynusių galų lavonų. Tame paskutiniame mūšyje su pasauliu atsisveikino ir pats Kamulogenas. Dėl jau sugriautos Lutecijos...

---

### **Kur guli galų kariūnų palaikai?**

*Garanelos lyguma ilgainiui tapo Grenelės komuna, ji buvo priskirta Paryžiui Antrosios imperijos laikais. Tačiau romėnai, kuriems narsi galų gynyba padarė didžiulį įspūdį, tą lygumos vietą, kurioje įvyko mūšis tarp Labienaus legionierių ir Kamulogeno karių, pavadino „Marso lauku“. Marso laukas... karo laukas.*

*Jau gerokai vėliau, toje vietoje, kur guli galų vado ir jo vyrų palaikai, iškilo Eifelio bokštas... tarytum koks pilkapis, pastatytas šių kariūnų garbei. Dabar abejingi paryžiečiai sėkmadieniais čia ateina atsipūsti, net nenutuokdami, kad mindo žemę, prieš dvidešimt vieną amžių priglaudusią kaulus tų parizijų, kurie už tautos laisvę sumokėjo aukščiausią kainą.*

---

Praėjus keletui mėnesių po pirmosios Lutecijos sudeginimo, prasideda lemiamas mūšis tarp Julijaus Cezario ir Vercingetoriko pulkų. Pačiame vasaros vidury prokonsulas su savo šešiais legionais žygiuoja į šiaurę, kad prisidėtų prie pergalingo Labienaus. Galų vadas ir jo kavalerija puola romėnus, tačiau germanų samdiniai, atvykę pagelbėti imperijos kariaunai, nubloškia galus.

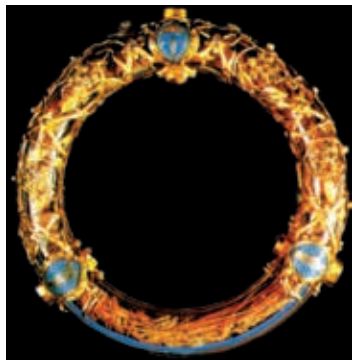
- Paryžiaus katedra stovi Senos upės Sité saloje (Île-de-la-Cité), pačiame Paryžiaus centre. Šioje saloje kadaise buvo galų-romėnų miestas Lutetia. Manoma, kad Paryžiaus Dievo Motinos katedra iškilo senosios Šv. Stepono bazilikos vietoje, o toji, savo ruožtu, tradiciškai buvo pastatyta galų-romėnų šventyklos vietoje. XVIII a., atliekant remonto darbus, buvo rastos Jupiteriui ir kitiems dievams skirto altoriaus detalės (tiesa, nėra iki galo aišku, ar čia tikrai buvo šventykla, nes statulos bei altorius galėjo būti atgabenti iš kitur). Šiose vietose rasta ir daugiau archeologinių radinių iš senovės galų-romėnų miesto.



Paryžiaus katedra 1525–1530 m.

- Gotikinio stiliaus katedros statybos darbai prasidėjo 1163 m., karaliaus Liudviko VI valdymo laikotarpiu, įkūrus Paryžiaus vyskupiją, vyskupo Moriso de Siulli (Maurice de Sully) sprendimu. Katedros statybos pradžią stebėjo pats karalius, o tuometis popiežius Aleksandras III įmūrijo pirmąjį akmenį. Šventykla buvo statoma iš medžio ir akmens.
- Darbai vyko beveik 200 metų – statybos buvo baigtos tik 1345 m. Tiesa, katedra pašventinta dar 1182 m. Ji statyta būtent tada, kai Paryžius įsitvirtino kaip Prancūzijos sostinė ir svarbiausias miestas.

- Katedros lobyne saugomi liturginiai indai, drabužiai, relikvijos, tarp jų – vienos svarbiausių krikščionybės relikvijų – Kristaus erškėčių vainikas, Šv. Kryžiaus dalelė, vinis. Šiuos Kryžiaus karo lobius į Paryžių atgabeno karalius Liudvikas IX.



Šventoji erškėčių karūna, įdėta į krištolo gaubtą, 1896 m.



Relikvijorius su Šv. Kryžiaus dalele ir vinimi



Paryžiaus Dievo Motinos katedros išdas, viduryje – Šventosios erškėčių karūnos relikvijorius, Placide Poussielgue-Rusand, 1862 m.

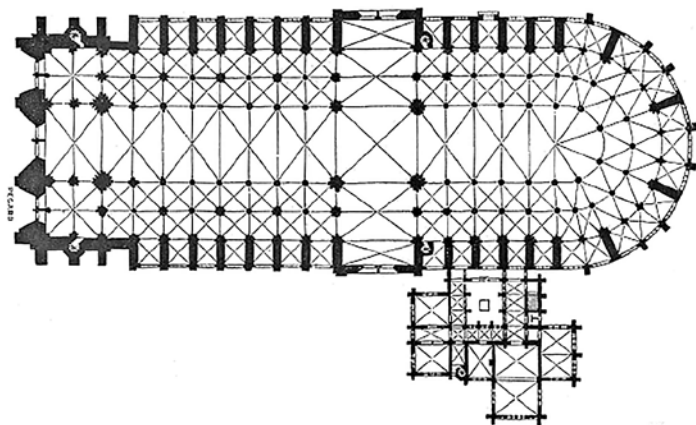


Šv. Vincento relikvijorius



Šv. Liudviko apdaras

- Katedros ilgis – 130 m, plotis – 48 m, skliautų aukštis – 35 m, bokšto smailė siekė apie 90 m. Vienu metu šventykloje gali melstis apie 9 tūkstančius tikinčiųjų. Šventovė nepatenka tarp aukščiausių arba didžiausių Europos bažnyčių. Pagrindiniai jos architektai – Žanas de Šelis (Jean de Chelles) (1250–1265 metai) ir Pjeras de Montrolis (Pierre de Montreuil) (1250–1267 metai).



Katedros planas, XI – XVI amžius, Viollet-le-Duc, 1856 m.

- Penkianavės katedros viduje yra 29 koplyčios, kuriose eksponuojama daugybė XVII–XVIII a. meno kūrinių.

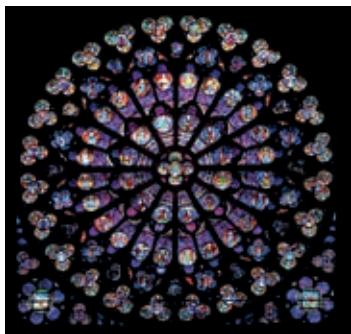


Apreiškimas, Jeane Jouvenet, 1716 m.

- Ties skersine nava veriasi 13 m skersmens langų vitražai. Iš viso katedroje priskaičiuojama 110 vitražų. Tik 3 iš jų išlikę senoviniai originalai. Vienas išlikusiųjų – rozetė virš pagrindinio įėjimo, datuojama 1230 m.



- Centre esančią Dievo Motinos figūrą supa Senojo Testamento personažai. Pietinė rozetė, kurioje vaizduojamas angelų ir šventųjų apsuptas Kristus, restauruota XVIII a.



Pietinė rozetė



Šiaurinė rozetė



Rozetė virš centrinio įėjimo

